

RAZVOJ MODELA UČENJA RAČUNALNIŠTVA V DVOJICAH NA SLOVENSKE UNIVERZI ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Izobraževanje starejših je področje, ki se v zadnjih petdesetih letih zelo hitro razvija. Nastaja polje nove strokovne prakse, uvajamo nove modele učenja in izobraževanja, kot kažejo različne študije (prim. Findeisen, 2010; Ličen, Gubalova, 2010; Kump, Jelenc Krašovec, 2010; Bračun Sova, 2009). V našem prispevku bomo predstavili razvoj novega modela učenja v dvojicah, ki ga je začela razvijati Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje leta 2009. Razvoj novega modela učenja v dvoje smo zasnovali na izkušnjah, ki so se oblikovale z uvajanjem novih modelov izobraževanja, kot npr. izobraževanja kulturnih mediatorjev. Projekt je opisan v monografiji, ki jo je uredila Bračun Sova (2009). V projektu mentorstvo v zrelem obdobju življenja so bili študenti Univerze za tretje življenjsko obdobje mentorji starejšim brezposelnim. Ta projekt je opisan v delu Mentorstvo v zrelem obdobju življenja (Rapuš-Pavel, 2008). Sledeč strokovni literaturi in lastnim opazovanjem, lahko ugotovimo, da so pri izobraževanju starejših nekatere posebnosti.

Posebnosti učenja v starosti

Vloga in poslanstvo izobraževanja starejših se v storilnostno naravnani, starajoči se in na znanju temelječi družbi spreminjata. Starejši so lahko dejavni le, če se pridružijo socialnim skupinam in imajo možnost vključevanja v nove spodbudne dejavnosti. Zaradi daljšanja življenjske dobe in splošnega staranja prebivalstva starost ni več enoznačen pojav. Tako je morda skupna značilnost starejših odraslih, da izgubijo večino družbenih vlog, ki so jih spremljale v času poklicne dejavnosti, in da se njihove družbene vloge povezujejo predvsem z družino ali prijatelji. Starejši se med seboj razlikujejo, za njimi je prehojena življenjska pot, je skupek izkustev, ki jih je starejši doživel in jih doživlja. Starejši posedujejo neoprijemljivo kulturno dediščino (izkustveno znanje, spretnosti in prepričanja), ki jo je potrebno ohranjati, vzdrževati in prenašati na mlajše generacije. Znanje starejših je pomemben del človeškega in družbenega kapitala. Prenos znanja omogoča starejšim boljši družbeni položaj in zmanjšuje breme, ki ga nosijo mlajše generacije.

Pri delu s starejšimi in pri njihovem vključevanju v izobraževanje ter učenje se stalno srečujemo s »klasičnimi« pogledi na starost in učenje v tretjem življenjskem obdobju. Pri starejši in mlajši generaciji prevladuje mnenje, da se v tretjem življenjskem obdobju ni potrebno učiti ali da se starejši učijo predvsem zaradi sebe in zato, da nadomestijo to, kar jim je pomenila služba z drugimi dejavnostmi. Dr. Maja Zupančič je z empirično raziskavo o staranju in značilnostih starejših oseb opozorila na negativne stereotipe o staranju starejših na področju spoznavnega in širše psihosocialnega delovanja starejših. To potrjuje tudi naša izkušnja z vključevanjem starejših v različne oblike učenja in prostovoljnega dela in z razvijanjem novih, bolj aktivnih vlog starejših. Starejši ostajajo pri prvih korakih vključevanja v izobraževanje in učenje splošno zadržani. Kljub starajoči se družbi, v kateri je zanimanje za starejše in njihovo družbeno vključevanje večje, se starejši le stežka odločijo za nove vloge v izobraževanju in učenju.

²⁴ Maša Bizovičar, Univerza za tretje življenjsko obdobje Ljubljana

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje ponuja različne programe

V družbi znanja vse bolj srečujemo izobraževanje in učenje odraslih in starejših. V slovenskem okolju tovrstno izobraževanje izvajajo Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje (40 univerz v 36 krajih Slovenije), Inštitut Antona Trstenjaka z medgeneracijskim izobraževanjem, društva upokojencev s predavanji in drugimi metodami, Mreža študijskih krožkov (nosilec je ACS). Nosilci tovrstnega izobraževanja so stanovska društva in v zadnjem času najrazličnejše izobraževalne organizacije, ki s številnimi in raznolikimi dejavnostmi uresničujejo načela vseživljenjskega učenja in dejavne starosti.

Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje je danes največja mreža v izobraževanju odraslih v Sloveniji, ki ustvarja možnosti za izobraževanje, učenje, delovanje in druženje starejših. Namen Univerze za tretje življenjsko obdobje je razvijati izobraževanje starejših za njihovo osebno rast, razumevanje lastnega položaja v družbi ter za dejavno delovanje v družbi. Slušatelji se izobražujejo v študijskih krožkih, kar pomeni, da so poleg mentorja tudi slušatelji sami s svojimi izkušnjami, odkrivanjem, znanjem in kulturo vir učenja skupine. Program dela je jasno strukturiran, mentorji učenje prilagajajo skupini in program sooblikujejo tudi slušatelji. Študij na Univerzi je usmerjen k doseganju kognitivnih (učnih), skupnostnih (v dobro skupine in družbenega okolja) in akcijskih ciljev (razstave, koncerti, prevodi, raziskave, svetovanje, pomoč,boljšanje lokalnega okolja, spodbujanje kulturne, ekonomske ter socialne dejavnosti v lokalnem okolju). Izobraževalni programi navadno tečejo več let, študijske skupine ostajajo pri učenju skupaj tudi po 15 ali 20 let in razvijejo značilnosti primarne socialne skupine.

V študijskem letu 2010/11 se na Univerzi za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani kontinuirano enkrat ali večkrat tedensko izobražuje več kot 3400 starejši odraslih. Vključujejo se v 294 študijskih skupin s področja jezikovnega in računalniškega izobraževanja, umetnostne zgodovine, geografije, zgodovine, medsebojnih odnosov, slikarstva, keramike idr. Večina programov poteka v skupinski obliki. Ker je postajalo izobraževanje izredno široko in je možnosti vključevanja starejših vedno več, smo v zadnjih letih začeli uvajati tudi individualno svetovanje. Starejšim omogoča izbiro primernih izobraževalnih programov in izobraževalnih oblik ter povečuje zadovoljstvo starejših z učenjem in vključevanjem v skupino. Danes je koncept univerze za tretje življenjsko obdobje prepoznan v evropskem prostoru, nastajal je zlagoma v praksi in s pomočjo raziskovalnega dela. Poleg študijskih krožkov uvajamo nove modele učenja starejših. Model kulturnih mediatorjev je vzpostavil sodelovanje z muzeji na področju ohranjanja kulturne dediščine z namenom spodbuditi in razviti prostovoljno delo starejših odraslih v muzejih ter narediti izobraževanje starejših vidno in koristno. Iste cilje zasledujeta tudi študijska krožka Umetnost pripovedovanja in Ustna zgodovina.

Opis novega modela računalniškega učenja v dvojicah »Znaš, nauči drugega«

Leta 2009 smo na slovenski Univerzi za tretje življenjsko obdobje začeli uvajati prostovoljno učenje računalništva v dvojicah. Organizirali smo možnosti, da se srečajo tisti starejši, ki obvladajo delo z računalnikom, in oni, ki tako znanje potrebujejo. V učne dvojice smo povezali starejše mentorje, ki so bili pripravljeni svoje računalniško znanje prostovoljno prenašati na »mentorirance«. Pri razvoju tovrstnega gibanja smo upoštevali ideje borze znanja in brezplačnega učenja ter želeli razviti nov model individualiziranega in osebnega učenja. Uvajanje novega modela učenja starejših je povezan z željo po razvoju neformalnega, individualnega učenja, ki se prilagaja učečemu se in poteka na osebni ravni, ko mentor korak za korakom vodi učečega.

Idejo tovrstnega učenja smo naravnali na učenje računalništva, predvsem za začetnike, kjer mentor učečega se animira, navdušuje in ga spremlja. Pri tovrstnem učenju je pomembno, da mentor postane vodja, svetovalec, zaveznik ter vzpostavi most med učečim se in znanjem. Delo z računalnikom je bilo do pred kratkim pripisano mlajši, delovno aktivni generaciji. Hiter razvoj novih tehnologij je starejšo generacijo potisnil na družbeni rob, zato je potreba in želja po učenju računalništva pri starejših velika. Starejši, ki nimajo dostopa do novih tehnologij, se težje vključujejo v družbo in so bolj odvisni od aktivne zaposlene populacije. Opažamo, da računalniško izobraževanje v splošnem ni prilagojeno starejši populaciji. Izobraževalci imajo pri tovrstnem izobraževanju v uvidu zgolj regresivne, s starostjo povezane spremembe starejših in ne upoštevajo osnovnih motivov in potreb te populacije. Učenje v dvojicah omogoča večje prilagajanje posamezniku, njegovim potrebam in bolj problemsko učenje (vodenje domačih financ, brskanje po internetu, uporaba e-storitev, oblikovanje fotografij idr.). Pri tandemskem učenju se razvija socialno mentorski odnos, kjer prejemata oba, tako mentor kot učeči se. Vlogi mentorja in učečega se stalno menjavata.

Idejo prostovoljnega učenja računalništva je razvila prof. dr. Ana Krajnc in jo predstavila slovenskim univerzam za tretje življenjsko obdobje ter jih pozvala, da tovrstno učenje prenesejo v svoje lokalno okolje. V prvi fazi smo predlagali, da se v tovrstno učenje vključijo vsi starejši, ne nujno člani študijskih krožkov, in da oblikovanje učnih dvojic spodbujajo mentorji študijskih skupin, ko v svojih skupinah oblikujejo učne pare. V začetku leta 2010 je na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Ljubljana z učenjem v dvojicah začelo 5 parov. Pari se srečujejo enkrat tedensko po dve uri. Večina se jih uči v domačem okolju in na domačem računalniku, da jih različni računalniški programi in nastavitve drugih računalnikov ne ovirajo pri učenju. Oktobra 2010 smo izvedli evalvacijsko srečanje prvih parov in zabeležili napredek ter možnosti za nadaljnji razvoj. Pari so bili nad tovrstnim učenjem navdušeni, povedali so, da je v primerjavi s formalnim učenjem računalništva v skupini napredek večji. Do konca leta 2010 so z učenjem začele nove učne dvojice. V tovrstno učenje se je v Ljubljani v lanskem letu vključilo prek 30 starejših. Večina učnih dvojic ostaja prek učnega procesa povezanih več mesecev. Ko dvojice prenehajo, mentorji največkrat prevzamejo novega mentoriranca in nadaljujejo z delom. Novembra 2010 smo v Ljubljani izvedli nacionalni posvet *Znaš, nauči drugega* in za tovrstno učenje animirali tudi druge univerze po Sloveniji. Srečanje je finančno podprlo Ministrstvo za šolstvo in šport.

Za tovrstno povečevanje dejavne vloge starejših je potrebna animacija, jasno definirana struktura in cilji. Animacija in pridobivanje mentorjev sta v prvi fazi tovrstnega modela učenja vitalnega pomena. Starejši se za mentorstvo težko odločijo, za učenje v dvojicah je večje zanimanje. Veliko starejših pove, da nimajo dovolj znanj, da niso usposobljeni za tovrstno učenje in da je vloga preveč zahtevna. Tatjana Kobal Demšar je o svojem nekajmesečnem učenju računalništva v dvoje povedala: »Že dalj časa sem razmišljala, kako bi si pridobila malo računalniškega znanja. Od mojega zadnjega stika z računalnikom je minilo že dobrih deset let. Vesela sem bila, da bodo prek Univerze začeli z *Znaš, nauči drugega*. Z mojim mentorjem sva se že na prvem srečanju dogovorila, kako bo to učenje potekalo. Verjetno sem k učenju pristopila s prevelikim strahom Mnogo je podrobnosti, o katerih nimaš pojma, pa te nanje mentor stalno opozarja. Nič ne moreš »zamočiti« in vse se da rešiti z malo potrpežljivosti, mentor te stalno spremlja in spodbuja. Takšno »privat« učenje, sploh če poteka na tvojem domu, je nadvse koristno.«

Zaključek

Na Univerzi za tretje življenjsko obdobje poskušamo razvijati infrastrukturno mrežo in z različnimi modeli učinkovito razvijati in uporabiti znanje ter spretnosti starejših. Z iskanjem

novih modelov učenja starejšim omogočamo nove poti za družbeno reintegracijo znanja in nove prostovoljne vloge. Učenje računalništva v dvojicah *Znaš, nauči drugega* starejšim omogoča individualizacijo, prilagajanje individualnim potrebam učečega, emocionalno podporo, pridobivanje informacij in znanja ter dostop do novih tehnologij. S tem uresničujemo koncept dejavne starosti in razvijamo nove načine integracije starejših in njihovega znanja v družbo.

Literatura

- Bračun Sova, R. (ur.). (2009). *Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje in muzeji z roko v roki: izobraževanje za razumevanje in uvajanje prakse starejših prostovoljnih kulturnih mediatorjev*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
- Bogataj, N. (2005). *Študijski krožki: od zamisli do sadov v prvem desetletju*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- Findeisen, D. (2010). *Univerza za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani: stvaritev meščanov in vez med njimi = Ljubljana's Third Age University: a creation of its townspeople, and the tie between the two*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
- Schwaiger, M. idr. (2010). *Mi vsi smo Evropa: družbena participacija evropskih starejših in drugih dejavnih državljanov. Priročnik za dejavne evropske državljane ali učimo se snovati, prijaviti in voditi evropske projekte*. Ljubljana: Društvo za izobraževanje za tretje življenjsko obdobje.
- Kump, S., Jelenc-Krašovec, S. (2010). *Prestari za učenje? Vzorci izobraževanja in učenja starejših*. Ljubljana: Pedagoški inštitut: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Ličen, N., Gubalova, J. (ur.). (2010). *Intergenerational learning and education in later life*. Ljubljana: Faculty of Arts.
- Rapuš-Pavel, J., Pyžalski, J. (2008). Mentorstvo kot specifičen odnos, ki prispeva k razvoju posameznika. V: Rapuš-Pavel, J., Kobolt, A., Pyžalski, J. (ur.). *Mentorstvo v zrelem obdobju življenja*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 2008, str. 56-66.
- Zupančič, M., Colnerič, B., Horvat, M. (2010). Poznavanje dejstev in zmotna prepričanja o starejših: implikacije za izobraževanje in delo s starejšimi. *Andragoška spoznanja*, 16, št. 2, str. 37-51.